SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Eduskunta

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

tyv@eduskunta.fi

Viite: Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan lausuntopyyntö 15.10.2018 yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksesta 2018 (K 6/2018 vp)

ASIANTUNTIJALAUSUNTO YHDENVERTAISUUSVALTUUTETUN KERTOMUKSEN TOIMENPIDESUOSITUKSESTA 7: Selkiytetään ihmiskaupan uhrien auttamista koskevaa lainsäädäntöä

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksessa esitetään, että ihmiskaupan uhrien erityisasemaa palveluiden saajina parannettaisiin esimerkiksi säätämällä erillislaki sosiaali- ja terveysministeriön johdolla tai sisällyttämällä ihmiskaupan uhrien erityisasema ja oikeus auttamistoimiin sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevaan yleislainsäädäntöön ja turvaamalla sosiaali- ja terveystoimen riittävä ohjaus.

Lisäksi kertomuksessa esitetään, että ihmiskaupan uhrien auttamisen ja rikosprosessin kytköstä heikennettäisiin siten, että lainsäädäntö ja sen soveltaminen olisivat nykyistä paremmin sopusoinnussa Suomea sitovan kansainvälisen ja EU-oikeuden kanssa. Auttamisen uhrilähtöisyyttä vahvistettaisiin, jotta erityisen haavoittuvassa asemassa olevat ihmiskaupan uhrit ohjautuisivat nykyistä useammin ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään.

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto (2) suositukseen 7 on laadittu hyvinvoinnin ja terveydensuojelun tulosryhmässä.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää hyvänä, että yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksessa käsitellään laajasti ihmiskaupan uhrien asemaa.

Ihmiskaupan uhrien auttamisen sääntely on kokonaisuus, jonka osa on auttamisjärjestelmän (SM) ja osa kuntien (STM) vastuulla. Uhri on oikeutettu auttamistoimiin riippumatta siitä, onko hänellä kotikunta vai ei. Joutsenon vastaanottokeskuksen ylläpitämä ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä vastaa vailla kotikuntaa olevien palvelujen järjestämisestä. Kotikunnalla on velvollisuus järjestää palvelut kotikunnan omaaville ihmiskaupan uhreille. Vastaanottolain 38 b § 3 mom. säädetään, että ”auttamistoimet järjestetään ihmiskaupan uhrin yksilöllisen tuentarpeen arvioinnin perusteella. Auttamistoimia järjestettäessä tulee ottaa huomioon uhrin iästä, turvattomasta asemasta sekä fyysisestä ja psyykkisestä tilasta johtuvat erityistarpeet ja sekä uhrin että auttamistoimia järjestävän henkilöstön turvallisuus”. Kotouttamislain 53 §:n mukaan kunnalle korvataan kustannukset, jotka aiheutuvat kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetun lain 4 luvussa tarkoitetulle ihmiskaupan uhrille tämän asemasta johtuvien erityistarpeiden vuoksi järjestettävästä terveydenhuollon ja sosiaalihuollon palvelusta, tulkitsemisesta, henkilön turvallisuuden takaamisesta sekä muusta uhriasemaan liittyvän erityistarpeen vuoksi järjestettävästä toimenpiteestä ja palvelusta. ELY-keskuksen on

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

pyydettävä ihmiskaupan uhrien auttamisesta huolehtivan vastaanottokeskuksen johtajan lausunto siitä, ovatko korvattaviksi haetut kustannukset aiheutuneet ihmiskaupan uhrin asemasta johtuvien toimenpiteiden ja palvelujen järjestämisestä.

Oikeusministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön aloitteesta viime vuoden ja tämän kevään aikana tehtiin TEAS-selvitys siitä, miten ihmiskaupan uhrien oikeus saada apua toteutuu. Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto ja HEUNI saivat TEAS-hankkeen tehtäväkseen. *(HEUNI on oikeusministeriön hallinnon alaan kuuluva erillisvirasto, jonka tehtävänä on auttaa Yhdistyneiden kansakuntien kriminaalipoliittisten päätösten ja suositusten laatimisessa ja toteuttamisessa)*. Raportti julkistettiin maaliskuussa 2018.

Selvitys ihmiskaupan uhrien auttamista koskevan lainsäädännön toimivuudesta osoittaa, että auttamisjärjestelmän tarjoama viranomaisapu ei tavoita kaikkia apua tarvitsevia ihmiskaupan uhreja. Erityisen haasteellinen tilanne on kunnissa. Kuntien sosiaali- ja terveystoimi ei tunne ihmiskaupan uhrien auttamista koskevaa vastaanottolakia eikä ihmiskaupan uhrien erityisasemapalveluiden saajina kunnissa toteudu. Ihmiskaupan uhrit eivät aina saa palveluja, joihin he lain mukaan olisivat oikeutettuja. Uhrien joukossa on myös valtaväestöön kuuluvia Suomen kansalaisia.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksen suositukset sosiaali- ja terveysministeriön toimialalle pohjaavat mainitun maaliskuussa 2018 julkaistun TEAS-hankkeen tutkimuksen tuloksiin. TEAS-hankkeen tulokset ja yhdenvertaisuusvaltuutetun raportti ovat arvokkaita apuvälineitä toiminnan kehittämisessä.

Sosiaali- ja terveysministeriössä järjestettiin ennen kesää tapaaminen ihmiskaupparaportoijan, perhe- ja peruspalveluministeri Saarikon ja muutaman virkamiehen kesken, missä pohdittiin myös ratkaisuja siihen, jotta SOTE-sektorilla tunnistettaisiin paremmin ihmiskaupan uhrien erityisasema palvelujen saajana. Tämä työ jatkuu.

Sisäministeriössä toimi viime kevääseen asti ihmiskauppakoordinaattorin vetämänä ministeriöiden välinen yhteensovittamissihteeristö. Yhteensovittamissihteeristön määräajan päätyttyä toukokuussa 2018 koordinaatiorakenne on puuttunut. Esimerkiksi TEAS-hankkeen suosituksista ja yhdenvertaisuusvaltuutetun raportista ei ole päästy vielä keskustelemaan ministeriöiden välisessä koordinaatiorakenteessa. Sosiaali- ja terveysministeriö pitää tärkeänä, että koordinaatiorakenne saataisiin pikaisesti aikaiseksi. Sen kautta voitaisiin lainsäädäntömuutostarpeita ja muutakin kehittämistyötä viedä eteenpäin.

Sosiaali- ja terveysministeriö oli myötävaikuttamassa siihen, että Suomen Kuntaliiton kuntakirje ihmiskaupasta toimitettiin kuntiin vuonna 2016. Nyt sosiaali- ja terveysministeriö on valmistelemassa poikkihallinnollisessa yhteistyössä kuntainfoa uudelleen.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla on viime aikoina tehty paljon työtä sen eteen, että sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset osaisivat tunnistaa, auttaa ja ohjata ihmiskaupan uhrit auttamisjärjestelmän piiriin. Mukana yhteistyössä ovat olleet niin THL, IOM (kansainvälinen siirtolaisjärjestö), Lääkäriliitto ja terveyden huollon muut eri ammattijärjestöt sekä auttamisjärjestöjä. Yhteistyön tuloksena on julkistettu ohje*: Ihmiskaupan uhrin*

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

ensivaiheen tunnistaminen ja palveluohjaus 2017, Ohje sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille. Siihen on liittynyt myös IOM:n vetämä valtakunnallinen koulutuskiertue kevään aikana. Lisäksi mm. terveydenhuollon ammattiliitot ovat jakaneet tietoa omien ammattilehtiensä artikkeleissa, joilla on ollut suuri ammattilaisten tavoittavuus. Järjestöjen ja yhteistyöverkoston tuki työssä on keskeisen tärkeää ministeriön omien resurssien ollessa rajalliset. IOM:n vetämässä ja STEAn rahoittamassa HOIKU-hankkeessa valmistuu laajempaa koulutusmateriaalia SOTE-sektorille vielä tämän vuoden loppuun mennessä.

Neuvotteleva virkamies Pirjo Lillsunde